

ІСТОРИЯ РОЗВИТКУ ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВИ ГРУНТОЗНАВСТВА»

Гуч Оксана Володимирівна, ст.гр. 22-3

Науковий керівник: к.п.н., викладач

Землевпорядних дисциплін

Русіна Н.Г.

Рівненський державний аграрний коледж

У кожної науки є своя особлива історія. А хіба можна пізнати науку, не знаючи її історії. Офіційною датою народження науки Грунтознавства вважається 10 грудня 1883 р., коли вперше були сформульовані теоретичні концепції цієї науки В.В.Докучаєвим у праці "Російський чорнозем".

Перші відомості про ґрунтовий покрив України відносяться до початку ХІХ ст., коли на основі кадастрових даних були складені ґрунтові карти Європейської Росії. Розвиток географії й картографії ґрунтів України пов'язаний з дослідженнями В.В.Докучаєва в Полтавській губернії в 1888-1894 рр. Вони дали можливість установити географічні й топографічні закономірності ґрунтового покриву лівобережного Лісостепу.

Знання про ґрунти України значно розширилися у результаті польових обстежень у Чернігівській області (Б.Б.Полинов, К.Г.Білоусов), Таврійської (М.К.Клепінін, М.С.Федоровський), Київської (М.І.Фролов), Волинської (Ф.І.Левченко), Катеринославської (В.В.Курилов), Подільської, Херсонської та Харківської (А.І.Набоких, М.Ф.Колоколов) губерніях. У 1926-1928 рр. у республіці обстежені ґрунти на значній території лісостепової й степової зон (В.І.Крокос, Д.К.Біленко, Н.Б.Вернандер та ін.). Отримані дані послужили основою для складання в 1928 р. Науковим комітетом Наркомзему УРСР першої оглядової ґрунтової карти республіки в масштабі 1:1000000. Необхідність детальних знань про ґрунтовий покрив і агровиробничу характеристику ґрунтів кожного господарства зумовила в 1931-1932 рр. проведення агроінвентаризації ґрунтів, а в 1934-1935 рр. – обстеження орних угідь буряківничих господарств республіки, в результаті чого були складені

великомасштабні ґрунтові карти господарств, а також ґрунтово-агрохімічна карта буряківничих районів України в масштабі 1:420000 (П.А.Власюк, І.І.Канівець та ін.). У 1935 р. була складена нова оглядова карта України (О.М.Грінченко, Г.С.Гринь, М.К.Крупський тощо).

На Україні, починаючи з 1957 р., були розгорнуті великі ґрунтово-картографічні роботи з дослідження ґрунтів і складання ґрунтових карт у кожному господарстві. Ці роботи, в яких брало участь близько 1900 спеціалістів, проведені на площі 30 млн. га в 7000 господарств. У "Методиці крупномасштабного обстеження ґрунтів колгоспів і радгоспів Української РСР" (1958) на високому науковому рівні подані організаційна структура ґрунтових вишукувань, номенклатура й діагностика, агровиробниче групування ґрунтів. Кожне господарство країни отримало ґрунтову карту в масштабі 1:10000 або 1:25000 із комплектом картограм і пояснювальний текст до них. У результаті узагальнення матеріалів великомасштабних ґрунтових досліджень складені карти районів, областей і республіки в цілому.

Великомасштабні ґрунтові дослідження землекористувань колгоспів і радгоспів на території УРСР у той час вважалися практично закінченими. Але все ж таки і в наступні роки продовжились з метою уточнення та коректування великомасштабних ґрунтових карт, на основі яких створюють зведені середньомасштабні районні ґрунтові карти. Ці карти необхідні при складанні генеральних схем використання земельних ресурсів районів і області, при розробці і здійсненні заходів по охороні ґрунтів від ерозії, при проектуванні меліорації, розміщенні сільськогосподарських культур, для диференціації системи землеводіння.

В Україні складено ґрунтову карту, також складені й передані сільськогосподарським підприємствам ґрунтові плани господарств, що вплинуло на підвищення врожайності сільськогосподарських культур. Складені й передані господарствам картограми: а) вмісту гумусу; б) кислотності й лужності; в) вмісту доступного рослинам калію; г) вмісту доступного рослинам фосфору.

На базі ґрунтових і агрохімічних досліджень розроблені заходи з підвищення родючості ґрунтів, переглянуті й нарізані сівозміни з урахуванням ґрунтового покриву та розвитку ерозійних процесів, проведені меліоративні роботи: зрошення, осушення, вапнування, гіпсування; розроблені системи удобрення сільськогосподарських культур.

Поряд з успішними картографічними роботами в Україні проводились дослідження ґрунтів у різноманітних теоретичних і прикладних аспектах. Ґрунти ряду районів республіки і всієї її території описав Г.Г.Махов ("Ґрунти України", 1930). Глава українських ґрунтознавців О.Н.Соколовський (1884-1959) відомий як автор оригінальної системи індексації генетичних горизонтів, досліджень колоїдних властивостей ґрунту, його структури, засолених ґрунтів; він запропонував метод штучного осолонцювання дна і стінок каналів для зменшення фільтрації води.

В 1934 р. О.Н.Соколовський випускає першим виданням "Курс сільськогосподарського ґрунтознавства". Уже в 30-х роках ХХ ст. значну діяльність розгорнула науково-дослідницька лабораторія ґрунтознавства АН УРСР, якою керував О.Н. Соколовський. 1935 р. розпочинаються дослідження галогенних ґрунтів України (О.Н.Соколовський, Г.С.Гринь, О.М.Грінченко, О.М.Можейко, О.Ф.Яровенко, інші). У 1951 р. опублікована монографія "Ґрунти України" (Н.Б.Вернандер, М.М.Годлін, Г.Н.Самбур, С.А.Скорина), де підведені підсумки основних даних про ґрунти республіки. В 1956 р. лабораторія ґрунтознавства трансформована в Український науково-дослідний інститут ґрунтознавства (УНДІГ).

У 1960-1970 рр. при вивченні ґрунтового покриву значну увагу було приділено вивченню генезису і властивостей солонцюватих, бурих лісових, галоморфних ґрунтів, солодей, дерновокарбонатних ґрунтів, ґрунтів Передкарпаття, легких й органічних ґрунтів. Поглиблено вивчались проблеми антропогенезу при зрошенні, при різних рівнях інтенсифікації землеробства.

Колоїдно-хімічною характеристикою гумусу займався М.І. Лактіонов, колоїдно-хімічними методами боротьби з фільтрацією О.Я.Демидієнко, ерозійними процесами – М.К.Шикула, екологією ґрунту – А.П.Травлєєв.

В останні роки все більше уваги надається вивченню еволюції ґрунтового покриву, класифікації ґрунтів, направленої зміні ґрунтотворних процесів під впливом окультурення, розробці і створенню математичних моделей родючості ґрунтів тощо.

Дані про ґрунти країни підсумовані в таких виданнях: "Атлас почв Украинской ССР" (1979), "Черноземы СССР" (1981), "Полевой определитель почв" (1981), "Почвы Украины и повышение их плодородия" (1988) тощо. Наприкінці минулого століття в аграрному секторі економіки виникли проблеми, які необхідно було нагально розв'язувати:

- ✚ посилення антропогенної ерозії ґрунтів і втрата ґрунтової родючості у зв'язку з інтенсифікацією сільського господарства: а) пересушка заболочених земель, втрата поживних речовин і гумусу; б) вторинне засолення ґрунтів і руйнування ґрунтової структури; в) переущільнення ґрунтів у зв'язку із застосуванням на полях важкої техніки.

- ✚ неправильна структура посівних площ і негативна роль обробітку ґрунту.

- ✚ негативна дія мінеральних добрив, пестицидів.

Вирішенням цих та інших питань, що постали перед сучасним ґрунтознавством, займається цілий ряд дослідників, прізвища яких навіть перелічити досить проблематично. Крім загальновідомих центрів розвитку ґрунтознавчої науки в Україні (Київ, Харків), все більшої ваги набувають регіональні школи:

- ✚ Дніпропетровська (А.П.Травлєєв),

- ✚ Рівненська (С.Т.Вознюк),

- ✚ Чернівецька (І.І.Назаренко).

Перспектива розвитку сучасного ґрунтознавства зводиться до:

- а) підвищення ефективності використання меліорації; б) раціонального

використання добрив; в) мінімалізації обробітку ґрунту; г)раціональної структури посівних площ сільськогосподарських угідь, екосистем.

Список використаної літератури:

1. Назаренко І.І., Польшина С.М., Нікорич В.А. Ґрунтознавство: Підручник. – Чернівці, 2003. – 400 с.
2. Полупан М.І., Соловей В.Б., Кисіль В.І., Величко В.А. Визначник еколого-генетичного статусу та родючості ґрунтів України: Навчальний посібник. – К.: Урожай, 2002. — 315 с.
3. Чорний І.Б. Географія ґрунтів з основами ґрунтознавства. – К.: Вища школа, 1995. – 216 с.